

יחסי ארצות-הברית וישראל – האמנם מסלול של התנגשות?

ויליאם ר' ואן קליב

מבוא

הם מעוותים אותה. הם רוצים להקריב קרבן, וזאת הם אכן עושים. זה יכול היה להיות קומי, לולא היה כל כך טרגי.

בשנת 1989 השתתפתי בוועידה שנערכה בירושלים, בחסותה של "מועצת הביטחון הבינלאומית", גוף בינלאומי בראשותו של ד"ר יוסף צ'ורבה. הנושאים שבהם עסקנו היו דומים מאוד לנושאים הנדונים כאן. בהצהרה משותפת, שפורסמה על דעת כל המשתתפים, אמריקנים וישראלים כאחד, ושפורסמה ב-28 בפברואר 1989 בניו-יורק טיימס, נאמר כי:

שיתוף-הפעולה האסטרטגי בין ארצות-הברית וישראל הוא עניין בסיסי לשתי הדמוקרטיות, ויש להרחיבו ולהעמיקו... רק ישראל חזקה ובטוחה תוכל להגיע לשלום ולשרת את האינטרסים של הדמוקרטיות. חשוב שישראל וארצות-הברית יגבשו מתוך תיאום ביניהן מהלכים מדיניים שיסייעו להתקדם לעבר היעד המשותף של שלום באזור.

אף-על-פי-כן, כל משך הוועידה הביעו המשתתפים את חששותיהם שסיכויי שיתוף-הפעולה הזה אינם מזהירים, וכי היחסים המיוחדים בין שתי בעלות-הברית מתחילים להישחק. המשתתפים משתי המדינות התלוננו על מדיניות ארצותיהם, אבל סבורני שיהיה זה הוגן לומר שהמשתתפים האמריקניים לא התקוממו נגד המסקנה הסופית, כי התנהגותו של הממשל האמריקני היא המאיימת לדלל את מערכת היחסים המיוחדת.

לאמיתו של דבר, כיום המצב גרוע לאין שיעור: ישראל מנהלת מאבק פוליטי על חייה ללא הבסיס המוצק של

תחילת הדברים, עלי לציין מה שיובהר בהמשך: השקפותי בנושאים שבהם אנו דנים הן השקפותי האישיות, כאמריקני לא-יהודי העוסק ביחסים בינלאומיים ובאסטרטגיה, המגלה עניין בישראל ובמזרח התיכון מזה זמן רב, אך איני יכול להתהדר בכתר של מומחה. אני ער לקשת הרחבה של דעות בנושאים אלה בקרב אזרחיה של ישראל ואזרחיה של ארצות-הברית גם יחד, ואף שאני חש בנוח למדי כשאני מרצה על נושאים אלה באוזני האמריקנים, אינני מתכוון ליעץ לישראלים מה צריכה להיות מדיניותם. ההחלטה מה יעשו, כמדינה ריבונית ודמוקרטית, נתונה, כמו תמיד, בידי אזרחי ישראל עצמם. עם זאת, אינני סבור שיהיה זה לא-נימוסי לשאול דברים מתוך מכתבו של יוני נתניהו:

אני רואה בצער ובכעס גדול כיצד חלק מן האנשים נחזו עדיין בתקוה להגיע להסדר של שלום עם הערבים. השכל הישר אומר גם להם שהערבים לא נטשו את מטרותם הבסיסית – להשמיד את המדינה, אבל האשליה העצמית וההונאה העצמית שדבקו תמיד ביהודים פועלות את פעולתן גם כאן. זהו ביש המזל הגדול שלנו. הם רוצים להאמין, ולכן הם מאמינים. הם אינם רוצים לראות, ולכן הם עוצמים את עיניהם. אין הם רוצים ללמוד מאלפי שנות היסטוריה, ולכן

ויליאם ר' ואן קליב (Van Cleave) הוא מנהל המרכז ללימודי ביטחון ואסטרטגיה שליד אוניברסיטת דרום מערב מיסורי, ועמית-מחקר בכיר במכון הובר שליד אוניברסיטת סטנפורד. ו"ק היה חבר בכיר בצוות למשא-ומתן על פירוק החימוש ויועץ בכיר לענייני הגנה לנשיא רייגן בשנת 1980. ו"ק פרסם בנתניב 6/89

מרשל. בזיכרונותיו האישיים, שראו אור לאחרונה, מסופר כי:

מיד לאחר שהבריטים עזבו את ארץ-ישראל ב-1948 היכרתי בישראל כמדינה ריבונית, ועשיתי זאת חרף עצתו של שר-החוץ שלי, ג'ורג' מרשל, שחשש שצעד כזה לא ימצא חן בעיני הערבים. זו היתה אחת הטעויות המעטות בשיקול-הדעת של אדם גדול ונפלא זה, אבל חשתי שראוי להכיר בישראל, ולא היה אכפת לי כלל אם זה מוצא-חן בעיני הערבים אם לאו.²

זה גם מה שאמר, בקול רם וצלול, הפילוסוף האמריקני, אריק הופר, אדם ששורשיו מעוגנים בציבור האמריקני הרחב, למראיינו ב-CBS, בראיון בלתי נשכח בטלוויזיה:

סבריידי: האם לא פרענו כבר פעמים רבות את מה שמכונה החוב המוסרי שלנו לישראל? כמה פעמים צריך עוד לעשות זאת?
הופר: ובכן, מר סבריידי, לעולם, לעולם – שום מדינה מערבית לא תפרע לעולם את חובה לישראל. אל נא תשכח, מר סבריידי, שכל המערב נטל חלק ברדיפות, בהשפלה ובהשמדתם של שישה מיליון גברים, נשים וילדים יהודיים. אף לא מדינה אחת, אף לא מדינה אחת על כל מרחביה הענקיים – בברזיל, בארצו או באוס-טרליה – פתחה את שעריה ליהודים כאשר יכלו עדיין להימלט. היהודים נאלצו לזחול על גחונם ולהתחנן לאשרות כניסה. אף לא מדינה אחת מחתה בפני היטלר. אף לא מדינה אחת ניתקה את היחסים הדיפלומטיים אתו. כולנו מעורבים בזה. ואשר לי, מר סבריידי, מקננת בי תחושה מוקדמת: מה שקורה לישראל, יקרה לכולנו. אם ישראל תיכחד, השואה תרביץ על מצפוננו, ולהיס-טוריה לא תהיה עוד שום משמעות בשבילי... בהיסטוריה יש טעם והיגיון, אבל אסור שישראל תוכחד! אסור! ככל שהדברים נוגעים לי, זה – זה הסוף. אם תוכחד ישראל, לא יהיה עוד על מה לדבר ועל מה לכתוב. שום דבר. לשום דבר לא תהיה עוד משמעות כלשהי, והרי צריך שלהיסטוריה תהיה משמעות כלשהי.³

כעבור זמן, אחרי לידתה של ישראל, ובהקשר של המלחמה הקרה, ראתה המדיניות האמריקנית את ישראל גם כשותפה, כבעלת-ברית, כנכס גיאוגרפי, בהקשר הרחב יותר של הסכסוך הסובייטי-אמריקני (אני מדגיש את המלה "גם" כדי להבליט שזו היתה סיבה נוספת לתמיכה האמריקנית בישראל). ישראל היתה מעוז שהתייצב נגד ההגמוניה הסובייטית על המזרח התיכון, באמצעות המדינות הערביות.

ישראל נתפסה לא רק כנווה-מדבר דמוקרטי במזרח התיכון, אלא גם כמענה חשוב לעצמה הצבאית הסובייטית ולשאיפות האימפריאליסטיות שלה. בעצם יכולתה להפעיל כוח צבאי במזרח התיכון וגם להגן על עצמה, לא זו בלבד שישראל סייעה לארצות-הברית לאבטח את אגפה הדרומי

תמיכה מדינית שעליה לקבל מארצות-הברית. במאבק זה, לא זו בלבד שישראל אינה מסתייעת בממשל האמריקני, בקהילה היהודית באמריקה ובגופי סיוע יהודיים לישראל הפועלים בארצות-הברית, אלא שכל אלה, וכמוכן אמצעי התקשורת והמחלוקות הפנימיות בישראל עצמה, מציבים מכשולים על דרכה. על ישראל להגן על עצמה מבחינה מדינית, כפי שעשתה מאז ומתמיד מבחינה צבאית. אך על כך בהמשך.

המחויבות המוסרית כרקע ליחסי ארצות-הברית וישראל

מן ההתחלה (ובעיני רוב האמריקנים מוגבלי המידע, להוציא את הנוצרים הפונדמנטליסטים, ההתחלה היתה עם הקמתה של מדינת ישראל), לא הושתתה המדיניות האמריקנית כלפי ישראל על חשיבה אס-טרטגית או גיאוגרפית מעמיקה, ואף לא על שיקולים של המלחמה הקרה, אלא על יחס של אהדה רבה כלפי העם היהודי ומדינת ישראל בקרב הציבור הרחב באמריקה. היה זה שילוב של יחסי זיקה ואהדה, ותחושות אשמה, והערצה. האמריקנים חשו הזדהות עם נחישות ההחלטה של העם היהודי להיעשות לאומה שיש לה מדינה, ולהשיג את המולדת לה הם זכאים, בייחוד אחרי השואה, שאמריקה לא עשתה מאומה כדי למנוע אותה, ומעט מאוד כדי להקל על הקרבנות, להוציא את הבסתה הסופית של גרמניה הנאצית במלחמה.

ארצות-הברית חבה חוב כבד למייסדי מדינת ישראל ומגיניה, ולו גם אינסטינקטיבית, וארצות-הברית תעמוד לצדה של ישראל מבלי להתחשב בשיקולים פוליטיים, אסטרטגיים או כלכליים.

אני ממנה להוסיף שלא היתה זו כל כך תחושת הזדהות, כפי שהיתה זו תחושה של הערצה, ותחושת צדק ועוול. היהודים, הישראלים החדשים, היו העם הנחות הנאבק באומץ רב ובהחלטיות למען צדק והגינות, נגד התנגדות עזה וכנגד כל הסיכויים, ונגד אויבים הממאנים להשלים עם קיומו ומנוכרים לערכים הפוליטיים והתרבותיים שלנו, ואף עוינים אותם. ישראל היתה מעין אמריקה בזעיר אנפין, ולידה מחודשת של הערכים האמריקניים.

פרופ' סטיוארט אייזנשטדט, לשעבר היועץ הראשי לענייני מדיניות פנים בממשל הנשיא קרט, תיאר את הדברים ככונה כך:

הבסיס למדיניות החיובית בעיקרה של ארצות-הברית כלפי המדינה היהודית במשך יותר מארבעה עשורים איננו 'השדולה היהודית'. הבסיס הוא התמיכה העקיבה בישראל בציבוריות האמריקנית, המושתתת על ערכים דמוקרטיים ויהודו-נוצריים משותפים, על רגש של חיבה לארץ הקודש ועל תחושת אחריות לביטחונה של מדינת היהודים אחרי השואה.¹

זה מה שחלף במוחו של הנשיא טרומן כאשר דחה את עצתם של משרד-החוץ ושל ידידו הנאמן, שר-החוץ ג'ורג'

² Where the Buck Stops: The Private Writings of Harry S. Truman, Margaret Truman, ed., (Warner Books, 1989).

הערה זו היא חלק מפסקה המכילה ביקורת נוקבת על דאלס ואייזנהאואר בגלל מעשיהם ב-1956. טרומן ממשיך שם ואומר: "אתם יכולים לתאר לעצ-מכם אפוא שלא הייתי מאושר מן המרמה שרימו אייזנהאואר והאספה הנפוח הזו, דאלס, את הישר-אלים".

³ אריק סבריידי, מראיון, מהדורת חדשות מיוחדת של CBS: "אריק הופר: הלך רוח רגשני", כפי שד-שודרה ברשת הטלוויזיה של CBS ב-19 בספטמבר 1967.

¹ "Loving Israel – Warts and All," Foreign Policy, Winter 1990/91.

של נאטו מפני איגוף על-ידי ברית-המועצות, אלא סייעה גם להבטיח את האגן המזרחי של הים התיכון ושימשה משקל נגד לרדיקליזם הערבי. ישראל היתה גורם מייצב. הטכנולוגיה הצבאית החדשנית שלה, ניסיונה הקרבי והכושר המודיעיני המפורסם שלה שירתו גם הם את האינטרסים האמריקניים.⁴ במצע של המפלגה הרפובליקנית משנת 1980 נקבע פורמלית כי:

ריבונותה, ביטחונה ושלמותה של מדינת ישראל הם ציווי מוסרי ומשפטי את האינטרסים האסטרטגיים של ארצות-הברית. אנו, הרפובליקנים, חוזרים ומאשרים את המחויבות היסודית ובת-הקיימא לעיקרון זה. נמשיך לכבד את מחויבות ארצנו באמצעות סיוע מדיני, כלכלי, דיפלומטי וצבאי. אנו מודים ומכירים בחשיבותה האסטרטגית של ישראל ובתפקיד ההרתעתי של כוחה הצבאי במזרח התיכון ובמשוואת הכוחות בין מזרח למערב.

עתה, נוכח הבעיות הפנימיות ברוסיה והתמוטטות ההשפעה הסובייטית במזרח אירופה, נשמעים קולות הטוענים שעם ירידת האיום הסובייטי, היחסים המיוחדים בין ארצות-הברית לישראל אינם אלא שריד מן העבר. הפיחות במעמדה של ישראל, שאינה נחשבת עוד כנכס אסטרטגי, הוא סימן ההיכר של מדיניות ממשל בוש במזרח התיכון. לטעמם, הברית המועדפת צריכה להיות עם מדינות ערב בעלות המאפיינים המקובלים של עצמה, חרף העובדה שחוסר הלכידות החברתית והיציבות הפוליטית במדינות אלה שמו לאל כבר מזמן את ערכן של בריתות כאלה. אף-על-פי-כן, מכוונתה הפוליטית של ארה"ב על מדינות ערב הלכה וגברה עוד לפני מלחמת המפרץ.

דומה שתמורת הזכות שנפלה בחלקה להגן על האינטרסים הערביים מפני תוקפנותה של עירק נאלצת ארצות-הברית לגמול להן גם במטבע ישראלי, כלומר, ללחוץ על ישראל לוותר על שטחים תמורת הבטחות לשלום, ואולי אפילו לחזור לגבולות 1949.

נראה שבוש ובייקר אינם משכילים לתפוס כי שורשי המתחיות והסכסוכים במזרח התיכון הם ערביים ביסודם, רבי-פנים, מורכבים, ומשתרעים בשפע על פני כל האזור. סכסוכים טריטוריאליים בין מדינות ערב מתרחשים ללא הרף, והאזור רוחש יריבויות אתניות ודתיות.

ללא הסכסוך הישראלי-ערבי, יתפלגו מדינות ערב עצמן בצורה בולטת לשני מחנות גדולים העוינים זה את זה. בתי המלוכה השמרניים יבקשו לעצמם הגנה ישירה מארצות-הברית כלפי המדינות השואפות להתפשט. המחנה השמרני, שלא ייחבא עוד מאחורי המגן הישראלי המסוגל לספוג את מהלומת ההתקפות מצד הקיצוניים, ידרוש סיוע צבאי אמריקני קבוע על מנת לשרוד. מאז הקמתה, שימשה ישראל ככלי-ברק למדינות עתירות הנפט: היא מושכת אליה את תשומת-לבם ואת מרצם של הקיצונים הערביים. ישראל היא גורם מייצב, מעצם הימצאה שם.

הטיית המאזן לרעתה של ישראל תגרום, ואין זה מפתיע, לחוסר יציבות באזור, ולשחיקת אמינותה של ארצות-הברית והשפעתה. מעוז של אש"ף בישי"ע יחולל מצב חמור ומסוכן

עשרת מונים מאשר לבנון. זהו מרשם למלחמה אזורית, ואין ארצות-הברית צריכה להיות מעוניינת בו יותר מאשר ישראל.

בסופו של ניתוח, ישראל היא מעוז אסטרטגי שאין עליו עוררין. היא בעלת-ברית אמינה וחוליה חיונית במה שנוטר מן המערך ההגנתי של ארצות-הברית. חשיבותה הגיאוגרפית אסטרטגית של ישראל חורגת מן המסגרת של היריבות הסובייטית-אמריקנית, ותפקידה הקבוע בייצוב האזור מבליט את הפוטנציאל האמיתי הטמון בה, לו רק נלמד לטפח אותו.

ממשל בוש: העוינות הכפייתית

יצד מסבירים לציבור בישראל ולממשלתו מה מתרחש בארצות-הברית, ומדוע? מה גורם לשינויים הברורים במדיניות של ממשל בוש ובגישתו? מה מרץ את גיורגי בוש?

האם זו גוויעתו של האיום הסובייטי ו"קץ המלחמה הקרה"? האם בשל כך ארצות-הברית אינה רואה עוד בישראל נכס אסטרטגי? האם היחסים המיוחדים בין ארצות-הברית וישראל היו רק תוצר של התחרות שחוללה המלחמה הקרה בין מעצמות-העל? מה קרה ל"מזכרי ההבנה האסטרטגית" משנות השמונים, וביניהם המזכר מ-1987 שהכיר במעמדה של ישראל כ"בעלת-ברית ראשית מחוץ לנאטו"?

האם מדובר בתכנית, או בתפיסה של בוש ל"סדר עולמי חדש", שבו הדגש הוא על סדר ויציבות, מעבר לכל שיקול אחר? האם במסגרת הסדר העולמי החדש הזה פונה ארצות-הברית במתכוון לעבר שותפותיה לקואליציה במלחמת המפרץ, ולו גם במחיר סליחה ומחילה לירדן ולאש"ף, אם כך ירצו הערבים?

האם הולכת ומתפתחת בארצות-הברית בדלנות חדשה, המאופיינת – מימין ומשמאל כאחד – בדעות קדומות אנטי-ישראליות, ואולי אפילו אנטי-יהודיות?

או שמא אין זה אלא ביטוי נדוש נוסף לנשיא אמריקני הסבור שהוא צריך, ומסוגל, לאכוף שלום במזרח התיכון, או לפחות לארגן עוד תהליך "שלום" אחד, אשר עיקרו, כרגיל – תשלום במטבע של הדמוקרטיה הישראלית על מנת לרצות את העריצויות הלאומניות או הפיאודליות בעולם הערבי? אם כך הם פני הדברים, כי אז באמת ניכרים נימה וחריפות שונים במאמציו של ממשל בוש, כפי שמציין נורמן פודהורץ בגיליון האחרון של Commentary.⁵

בוש, כידוע לנו, ביקורתי כלפי ישראל ונוטה לערבים מזה זמן רב. מרטין פרץ כתב לאחרונה:

בורותו של בוש כלפי ישראל ובקשר אליה בימי ממשל רייגן היתה ידועה היטב... לא היתה לו שום הבנה, ועוד פחות מכך – אהדה, לדברים המדאיגים את ישראל. אבל בדורגים הבכירים היו בוש וקספר ויינברגר מיעוט של שניים. אולם עכשיו בוש הוא הנשיא, והוא עתה רוב של אחד.⁶

נמסר כי הנסיך בנדר, שגריר ערב הסעודית בושינגטון, חיזר אחרי בוש בלהט כשזה היה עדיין סגן נשיא, והוא

⁴ לדיון בנושא זה, בהקשר של המשבר במפרץ, ראה: ג'וזף צ'ורבה, צירלס ל"כ" טנשטיין וויליאם ואן קליב, "U.S.-Israel: Still a 'Special Relationship'?" יורק טיימס, 11 בדצמבר 1990. הדיון הנוכחי לקוח בחלקו מן המאמר הזה.

⁵ "America and Israel: An Ominous Change," Commentary, January 1992.

⁶ Martin Peretz, "Bush Vs. Israel," The New Republic, 7 October 1991.

לעשות לישראל מה שרצה לעשות לה מאז ומתמיד. יש איזה היגיון משונה המניע מעצמת-על לנצל את פרות ניצחונה להשפלתו של ידיו. אבל בזה בדיוק העניין: בוש אינו ידיד. בדומה לגיון פוסטר דאלס... בוש משוכנע שהידידות האמריקנית עם העולם הערבי צריכה להישען על נסיגה ישראלית מקיפה...¹¹

★ "בוש מהופנט מן הייעוד שלו: 'אנו מדברים על סיכוי גדול לצעד כביר נוסף לקראת שלום. ראינו מה קרה בברית-המועצות, ראינו את הבסת התוקפנות בעירק וראינו את הדמוקרטיה צועדת קדימה בחצי-הכדור שלנו. וכאן לפנינו המקום האחרון הזקוק באמת לתהליך השלום הזה כדי להתקדם."¹²

★ "התמורה הבסיסית במדיניותה של ארצות-הברית הוזכרה בשבוע שעבר על-ידי בר-סמכא בדמותו של יאסר ערפאת: 'הממשל הזה הוא הממשל האמריקני הראשון המדבר על סיום הכיבוש הישראלי, אמר, והעלה את גיימס בייקר על נס על שאמר לישראלים 'לשכוח את חלום ארץ-ישראל הגדולה'".

"שינוי היסטורי בתמיכתו של הבית הלבן בזכותה של ישראל להחליט על עתידה".

"מר בוש, בהרחיבו את החרם שלו על 'ההתנחלויות' גם על חלק מבירתה של ישראל, הוא הראשון שהזכיר את האפשרות של ירושלים מחולקת". הוא מעמיד פנים שאין זה שינוי במדיניותה של ארצות-הברית.

"מדיניותו של הממשל הזה, שגמר אומר – בצורה מכוערת – לכפות את הקמתה של מדינה פלשתינאית בשטחים השנויים במחלוקת ובעיר העתיקה של ירושלים..."¹³

★ "במגעיו עם ישראל, בוש הוא יורשו של גימי קרט, ולא של רונלד רייגן... בדומה לקרט, הוא חושב שהישראלים הם המכשול הגדול ביותר [לתהליך השלום]. בוש אינו מחבב את יצחק שמיר ואינו נותן בו אמון... ולקרט היו רגשות דומים מאוד כלפי מנחם בגין. רעיו של בוש במזרח התיכון הם שני 'מתונים' ערביים, המלך חוסיין מירדן והנשיא חוסיין מובארכ ממצרים... בדומה לקרט, גם בוש סבור שצריך לחוץ על ישראל כדי שתוותר."¹⁴

★ "עניין ההתנחלויות הוא מעין דיבוק אצל בוש. בשנים שבהן היה שגריר ארצות-הברית באו"ם, ראש ה-CIA ואיש סודם של ערבים מתונים, למד לראות במדיניות ההתנחלות של ישראל מכשול לשלום."¹⁵

מכוונות הממשל על הערבים

בגיליון האחרון של Commentary פרסם נורמן פוד-הורץ, עורכו הראשי, מאמר מקיף שבו הגיע למסקנה כי חרף עקיבות מסוימת בהתנגדותה של ארצות-הברית להתנחלויות והדגש על "שטחים תמורת

מאמין כי לנשיא בוש "השקפה מאוזנת ביחס למזרח התיכון", מנקודת ראותם של הסעודים, וכי אינו "מכור מבחינה רגשית, או אך ורק, לאינטרסים של ישראל."⁷

אבל נושא זה אסור לו שייחתך על פי אישיות והשקפות אישיות. זהו נושא של תמיכת ארצות-הברית בידידה ובעלת-ברית ותיקה בעניינים חיוניים לאינטרסים שלה.

ובכל זאת, יהיה זה הוגן לשאול: מה רוצה בוש, או מצפה, מ"תהליך השלום" הזה? האמנם מדינה פלשתינאית נוספת, הפעם בהנהגת אש"ף? אין ספק שהוא מבין כי הערבים ידרשו את נסיגת ישראל מכל השטחים שזכתה בהם במלחמת 1967. אין ספק שהוא יודע שהערבים הניצבים מול ישראל, וביניהם הפלשתינאים, לא יסתפקו באוטונומיה, ושהם רואים בה צעד לקראת הקמת מדינה. האם הוא מכיר בעובדה שאת השאלה הטריטוריאלית ניתן לפתור אך ורק כחלק מהתפייסות חסרת-תקדים בין ישראל לשכנותיה הערביות, וכי ישראל חייבת להשיג שלום אמת וגבולות בטוחים כחלק מהתפייסות זו?

ה"New Republic" שבדרך כלל, עלי לציין, מגלה אהדה לישראל יותר מאשר לממשל הנוכחי, נותן לבוש ליהנות מן הספק בנקודה זו. במאמר מערכת שפורסם בו לאחרונה נטען כי:

באמרו שהוא מצפה לפשרה טריטוריאלית הבהיר הנשיא בוש כי עסקת השטחים תמורת שלום חייבת להיות הדדית: אם על ישראל לוותר על שליטתם בחלק מן השטח, על הפלשתינאים (והסורים) לוותר על תביעותיהם לחלקים אחרים ממנו.⁸

כשעלצמי, אני סבור שיתכן כי בוש נאלץ לנקוט עמדה כזאת, אך אינני מאמין שזו השקפתו הנוכחית או המועדפת. (אגב, לא אתפלא אם בוש ינסה למחוק מן המצע הרפובליקני את הסעיף הפרו-ישראלי הגורף משנת 1980). גישותיו, השקפותיו ומדיניותו של בוש ברורים למדי, הם זכו מזה כבר לתיעוד רחב ועדות לכך שאין הם מצליחים להטעות איש, הוא מבחר אקראי של מובאות מעתונות:

★ "איננו מוותרים כהוא זה בשאלת ההתנחלויות". ישראל אינה צריכה "להקים התנחלויות נוספות."⁹

★ "אין כל ספק: ממשלות ארצות-הברית וישראל שרויות במאבק. המלחמה הוכרזה ב-6 בספטמבר, כשהנשיא ג'ורג' בוש ביקש מהקונגרס לדחות את הדיון על מתן הערבויות להלוואות בסך 10 מיליארד דולר"....

"האהדה שמגלה ממשל בוש כלפי ישראל קטנה יותר מן האהדה שגילו כל הממשלים שקדמו לו... אין כל ניסיון להסתיר את חוסר הסבלנות הגובר והולך של מר בוש כלפי ישראל ואת אהדתו ההולכת וגוברת לטיעוניהם של הערבים בקשר לקשיות עורפה של ישראל."¹⁰

★ "ההתנחלויות הן האידיאה פיקסי של בוש. הוא דבק בה כבר עשרים שנה..." "דומה שהנשיא מאמין שמלחמת המפרץ העניקה לו יד חופשית, ושצבאו מסר בידו הרשאה

⁷ Bob Woodward, *The Commanders* (Simon and Schuster, 1991). קומות אחרים. ודוורד מספר כי: "במדר מקיים זה זמן רב יחסי ידידות עם בוש, בייקר, צייני, סקוקרופט וטאוואל, והי מטיר על כולם את גישתו חסרת הכבוד והישירה, המתבטאת בטיפוח על השכם. התנהגות זו מקנה למשפחת המלוכה הסעודית ערוץ ישיר אל הדרגים הבכירים ביותר בממשל האמריקני". צריך לציין שאמינות ספריו של בוב ודוורד, מבחינה עובדתית, היא עניין שנוי במחלוקת, בלשון המעטה. (ראה הביקורת על הספר, מתב 1/92, עמ' 59 – הער' המערכת).

¹¹ מרטין פריץ, שם.

¹² שם.

⁸ "The Gain in Spain," *The New Republic*, 25 November 1991.

¹³ William Safire, "Bush versus Israel," *New York Times*, 26 March 1990, p. A15.

⁹ *The New Republic*, 29.7.91.

¹⁴ Fred Barnes, "Pressure Points," *The New Republic*, 18 June 1990, p. 9.

¹⁵ שם.

¹⁰ *The Economist*, 14.9.91, p. 47.

אולם כאסטרטג מדיני-צבאי עלי להדגיש שרק ישראל יכולה להרוס את עצמה, ורק ישראלים יכולים להגן על ישראל. (לרוע המזל, מן ההחלטה התמוהה שלא להגיב על תוקפנותה של עירק משתמעת מסקנה אחת בלבד, והיא: הסתמכות על כח זר להגנתה של ישראל. למותר לציין את סכנותיה של תפיסה מעין זו ואת השלכותיה על מדיניות הממשל כלפי ישראל).

ייתכן מאוד שהיחסים בין ארצות-הברית וישראל נמצאים בנקודה הרופפת ביותר עקב הנטיות והאמונות המזדקרות לעין של הנשיא בוש ויועציו הקרובים (להוציא את סגן הנשיא). ממשל בוש משנה, למעשה, או מנסה לשנות, מדיניות אמריקנית בסיסית כלפי ישראל וכלפי הרעיון של "שטחים תמורת שלום". אין זה רק עניין של נימה וחריפות; זהו תהליך המוליך לשינוי מן היסוד. שינויים אלה כוללים:

- פירוש מחודש של החלטת מועצת-הביטחון 242 ושל תפיסת ה"שטחים תמורת שלום".
- השקפה אוהדת ביחס למדינה ערבית פלשתינאית נוספת בישי"ע.
- הפיכת ההתנחלויות לנושא מרכזי ביחסי ארצות-הברית וישראל, והתייחסות אליהן כאל פעולה בלתי-חוקית.
- התייחסות מפורשת לירושלים המזרחית כאל "שטח כבוש", ורמזים (בשלב זה) על חלוקתה של ירושלים.
- דילול שיתוף-הפעולה האסטרטגי עם ישראל, ובכלל זה ריקון מתוכנם של מזכרי ההבנה האסטרטגיים משנות השמונים, בניסיון להגיע לשיתוף-פעולה כזה עם ערב הסעודית, מצרים וסוריה (ולפני פלישתה לכוויית — גם עם עירק).

חרף העובדה שלעיתים נוח לה, לממשלת ישראל, לתלות את קולר החלטותיה, או חוסר ההחלטיות שלה, בלחצים אמריקניים, הלחצים האלה ממשיים מאוד. דומה שממשל בוש גמר אומר להתעלם משתי אמיתות בסיסיות בקשר להתנחלויות ובקשר לתפיסה של "שטחים תמורת שלום", שעליהן היתה מבוססת מדיניותה של ארצות-הברית מאז 1967.¹⁸

1. ההתנחלויות חוקיות לחלוטין, לפי המשפט הבינלאומי, גם מבלי להתייחס כלל לזכויות היסטוריות, מדיניות או מוסריות. כפי שיוג'ין רוסטאו ניסח את הדברים, לעם היהודי יש זכות להתיישב ביו"ש ובחבל זה בדיוק כפי שיש לו זכות להתיישב בחיפה.
2. החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338 אינן מחייבות כל נסיגה של ישראל משטחים שנכבשו ב-1967 אלא לאחר שייכון "שלום צודק ובר-קיימא" בינה ובין שכנותיה הערביות, וגם אז רק "לגבולות בטוחים ומוכרים" (ולא היתה שום כוונה שהמשא-זומתן על גבולות אלה יתנהל עם התושבים הערביים של השטחים). בתמצית, הדרישה הראשונה מופנית כלפי הערבים: שלום אמת המבוסס על הכרה ממשית ומפורשת בזכותה של ישראל להתקיים במסגרת גבולות

שלום וחזרה לגבולות 1967, אכן חל שינוי ביחס לישראל מצד הממשל האמריקני.¹⁶ הוא מזהה את השינוי הזה, עד היום בכל אופן, בעיקר כשינוי הנימה והחריפות של העיסוק בסכסוך הערבי-ישראלי, אבל הוא צופה שינוי מהותי במדיניותה של ארצות-הברית, מהתנגדות למדינה פלשתינאית בישי"ע ועד לתמיכה בה. השינוי הזה טרם התרחש, אבל לדעתי קרוב לוודאי שפודהורץ צודק באמרו ש"סביר להניח" כי בוש עצמו כבר רואה מדינה פלשתינאית כצעד הכרחי לקראת יציבות במזרח התיכון, ככל שהדבר נראה חסר הגיון. (יש לזכור ש"יציבות" היא הערך העליון בתפיסת ה"סדר העולמי החדש" של בוש).¹⁷

אמנם, עניין הנסיגה מן השטחים היה חלק בלתי נפרד מן המדיניות האמריקנית מאז 1967, אבל עלי לציין שעמדה זו לא סתרה בהכרח את מדיניותה של ממשלת ישראל תחת שלטון המערך. אחרי ככלות הכל, ממשלתה של גולדה מאיר גיבשה מדיניות זו, כאשר צמצמה את הסיפוח לירושלים המזרחית בלבד, ומכאן השתמע ששטחים אכן יימסרו תמורת שלום. נוסחה זו, כפי שבאה לידי ביטוי בהחלטת מועצת הביטחון 242, היתה דר-משמעית דייה כדי לספק את ארצות-הברית בכל הנסיבות. במציאות, הבינה ממשלת ארצות-הברית כי בעוד שהיקף הנסיגה ייקבע במשא-זומתן ישיר, אין כל חובה משפטית לנסיגה ישראלית כלשהי.

ממשלים אמריקניים שונים הדגישו בזה אחר זה היבטים שונים כאשר כופפו את החלטה 242 "לצורכי האינטרסים שלהם".* הנשיא ג'ונסון הטיל על הערבים את החובה לזום שיחות עם ישראל. הנשיא ניקסון העניק חשיבות עליונה ליחסים עם מצרים. כבר ביום החמישי למלחמת יום הכיפורים, כאשר ישראל נטרלה את מצרים, הזדרז קיסניג'ור לפתוח בניסיונות לתקוע טריז בין מצרים ומוסקבה. כל עוד הנושא שעמד על הפרק היה חצי-האי סיני, הוכנסו ישי"ע וירושלים המזרחית למקרה. הנשיא קרטון הוא שהעניק חשיבות גדולה לישי"ע בחתירתו ל"הסדר מקיף". לאמיתו של דבר, הוא השיג את ההיפך ממה שהתכוון לו: עסקה מצרית-ישראלית דו-צדדית פורמלית. ואכן, לולא ההצהרה המשותפת של ונס וג'ורמיקו, המעניקה לסובייטים תפקיד במערכת היחסים במזרח התיכון, סאדאת לא היה בא לירושלים. קרטון יזם את הסכמי קמפ-דייוויד כדי להיות שותף לתהליך של השגת הסכם מצרי-ישראלי דו-צדדי מובהק.

מדיניותו של הנשיא רייגן היתה דומה יותר למדיניותו של ג'ונסון, בתוספת החדשנית של מיסוד שיתוף-הפעולה האסטרטגי עם ישראל. ולמרות זאת, רייגן לא הניח לישראל להביס את אש"ף בלבנון בצורה מכרעת, ולא הניח לשנות את המפה הפוליטית בלבנט. ישראל כמעצמת-העל האזורית לא הורשתה אפוא למצות את מלוא הפוטנציאל הגיאוגרפוליטי שלה. מדיניותו של בוש, לעומת זאת, מזכירה את מדיניותו של קרטון. העדיפות ניתנת ל"התנחלויות", לירושלים המזרחית ו"למולדת" לפלשתינאים, וזהו הממשל האמריקני הפחות אוהד מכולם.

ישראל נקלעה לעמדת התגוננות אסטרטגית. הנושאים של לבנון, ישי"ע וירושלים עלו לראש סדר היום וטשטשו את הבעיה המרכזית (דחייה מוחלטת של הלאומיות היהודית). אם אלו יהיו פני הדברים בהמשך, ישראל תיאלץ לוותר וארצות-הברית תנצל את נקודות התורפה הנובעות מכך לסחיטת ויתורים נוספים.

²¹הדברים הוכחו בבירור במחקרים אחדים בנושא זה. ראה, למשל: Ze'ev Chafetz, *Double Vision: How the Press Distorts America's View of the Middle East* (New York, 1985), and Stephen Karetzky and Peter Goldman, eds., *The Media's War Against Israel* (New York, 1986).

²²See, e.g., *American Public Opinion Toward Israel and the Arab-Israeli Conflict* (Lexington Books, 1986); and "The Palestinian Uprising: Has It Turned American Public Opinion?" *Orbis*, Winter 1989.

¹⁹אפילו רונלד רייגן, תומך מוצק בישראל, קיבל רק אחד מכל שלושה קולות יהודיים כשהיה מועמד לנשיאות, בעוד שמייקל דוקקיס, המועמד שהובס בצורה מכרעת ב-1988, זכה ב-70 אחוזים מקולות היהודים.

²⁰אייזנשטיט, שם.

* פרופ' ואן קליב מתייחס לסקרים שנערכו בקרב מנהיגי הקהילות היהודיות באמריקה. אולם מן הדין לציין שקיים מתאם נמוך מאוד בין דעתו של האיש ברחוב לבין השקפותיו של רוב העסקנים הממונה-מטעם-עצמו ו-המועמדים-משקולים שהקשר ביניהם לבין טובת ישראל רופף למדי (הערי' המע-רכת).

²³"Israel's Ability to Withstand U.S. Pressure is Enhanced by the War," *Wall Street Journal*, 22 March 1991.

²⁴גלבוע, "The Palestinian Uprising" *Orbis* שם.

בטוחים; לא שלום מזויף, לא שלום על גבי הנייר, ולא הבטחה של שלום, אלא שלום והכרה של ממש.

אבל במקום לנצל את חובתן של מדינות ערב, שארצות-הברית הגנה על האינטרסים שלהן במלחמת המפרץ, כדי ללחוץ עליהן לשנות את מדיניות הלחמה שלהן כלפי ישראל, אימץ לעצמו ממשל בוש גישה לפיה הגנה על הערבים מפני עירק מחייבת תשלום במטבע ישראלי. זאת, בתוספת צינית של מתן פרס לבעלי בריתו של צדאם חוסיין, עראפת וחוסייין המלך.

אולם יהא אשר יהא הפירוש למדיניותו של ממשל בוש, קיימת עובדה נוספת שיש להתמודד עמה: דומה שמדיניות זו זוכה לתמיכת רוב הקהילה היהודית באמריקה, הנחשבת ליברלית מבחינה פוליטית, שאין דעתה נוחה מממשלת הליכוד; הציבור הזה מאמין בפשרה וב"צדק" לפלשתינאים, ועניינם נתפס בעיניו, בטעות, כמעין תנועה לזכויות האזרח של מיעוט מדוכא.¹⁹ לאחרונה נמסר כי רק 22 אחוזים מיהודי אמריקה תומכים בסיפוח השטחים, ורק 25 אחוזים מצדדים בהרחבת ההתנחלויות בישי"ע. בשנים האחרונות הסכימו יהודי אמריקה חמש פעמים, ברוב של שניים לאחד, עם הקביעה כי "לפלשתינאים יש זכות למולדת בגדה המערבית וברצועת עזה, כל עוד אין היא מסכנת את ישראל".²⁰

במלים אחרות, הקהילה היהודית באמריקה כמעט שאינה תומכת בעמדות ממשלת הליכוד, ולמעשה אף הביעה דעה נחרצת נגדו. * לא רק תומכי שלום עכשיו, ובריתות ידידי תנועת העבודה הציונית בארצות-הברית, אלא גם הקונגרס היהודי האמריקני מתח ביקורת נוקבת וקולנית על חוסר נכונותה של ממשלת הליכוד לנהוג לפי תכנית השלום של בוש ובייקר, או להשלים עם התפיסה של "שטחים תמורת שלום".

מה משמעות הדבר? המשמעות היא, שבוש יכול להמשיך במדיניותו ובלחציו על ישראל במלוא התנופה, מבלי להיות מודאג מתגובות-נגד פוליטיות מצד הקהילה היהודית באמריקה. (אין הדברים אמורים במדיניות שברור כי היא מאיימת על קיומה של ישראל או על ביטחונה, אבל גם בעניין זה הקהילה היהודית הינה פרו-ממסדית יותר מן הציבור האמריקני הרחב).

כישלונה של ישראל ביחסי ציבור

בגיליון דצמבר 1991 כתב הרברט צויבון, יו"ר "אמריקנים למען ישראל בטוחה" (Americans For A Safe Israel) A.F.S.I. — רשימה קצרה ב-*Outpost*. ביטאנו של הארגון, הקובעת כי: "ישראל נכשלה במאבקה עם הערבים על אהדתם של אמצעי התקשורת."

ייתכן שישראל אינה יכולה (לא הייתי מרחיק לכת ואומר אינה רוצה) לגבור על הערבים במאבק על אהדתם של אמצעי התקשורת, אבל היא יכולה לזכות במאבק על אהדת הציבור. ומן הראוי לזכור שעדיין קיים הבדל בין השתיים. אמת, רוב האמריקנים שואבים מאמצעי-התקשורת לא רק מידה מרובה של מידע, אלא גם "חינוך", ונכון שלאמצעי-התקשורת יש השפעה יוצאת דופן על דעת הקהל. הדברים נכונים במיוחד כאשר אמצעי-התקשורת מעוותים ומסלפים

בצורה דמגוגית נושאים שהציבור אינו מסוגל לרדת לעומקם, כמו למשל סוגיית ארץ-ישראל ו"העם הפלשתינאי".²¹ אבל האין זה מפליא שחרף הזרם הבלתי פוסק של מידע מטעה ומוטעה מאמצעי-התקשורת, דעת הקהל האמריקנית תמכה בכל זאת בישראל בעקיבות, אהדה את ישראל יותר מאשר את הערבים, ולא צידדה בכך שישראל תסתכן בהשמדה על סמך הבטחותיהם של הערבים; הדברים באים לידי ביטוי מובהק במספר ניתוחים של דעת הקהל באמריקה שנעשו בידי איתן גלבוע מן האוניברסיטה העברית.²²

כאשר המשאלים מראים שרוב האמריקנים, ובדרך כלל רוב זעום ביותר, מצדדים בוותור מצד ישראל על "שטחים כבושים" תמורת שלום, הדבר נעשה תמיד מתוך הבנה, או תנאי, המוצגים בדרך כלל במפורש במשאל, המתנה וויתור כלשהו בשלום אמת וגבולות בטוחים.

משאל שנערך במשותף על-ידי הוול סטריט ג'ורנל ורשת NBC במרס 1991 העלה, שהאמריקנים אוהדים את ישראל, ולא את הערבים, ביחס של 51 אחוזים לעומת 16 אחוזים (דומה ליחס של 3 ל-1 שנמצא שנתיים קודם לכן — 36 אחוזים לעומת 13 אחוזים). במאמר שהופיע בכתב-העת נמסר כי 57 אחוזים מן האמריקנים תומכים, למרות זאת, בוותור על שטחים כבושים מצד ישראל תמורת שלום וגבולות בטוחים.²³ אני מעריך שאילו היתה השאלה מנוסחת במונחים של הבטחה מצד הערבים לשלום, ביחד עם גבולות לא בטוחים, הרוב היה משנה את דעתו מן הקצה אל הקצה. אפשר אפוא לנהל את המאבק הזה על דעת הקהל, וגם לזכות בו. אינני סבור שהרוב בוועידות השנתיות של הדמוקרטים או של הרפובליקנים יתמוך השנה במדיניות הנוכחית של בוש ובייקר כלפי ישראל, אם יימסר לו המידע הדרוש להבנת המדיניות הזאת. אהדתם של האמריקנים למה שמכונה העניין "הפלשתינאי" גוברת ככל שגוברת ההפשטה וככל שיוודת רמת ההתייחסות העניינית המדויקת. כפי שד"ר גלבוע מראה, למשל, דעת הקהל באמריקה בכל הנוגע להקמת מדינה (נוספת) לערבים הפלשתינאים היא בערך כך: מדינה ערבית במקום כלשהו? כן. בגדה המערבית? אולי. תחת שלטון אש"ף? לא.²⁴

מאז 1948 היתה אהדתם של האמריקנים לישראל, לעומת מדינות ערב, יציבה ופרו-ישראלית במידה ראויה לציון, ביחס של 4,3 ל:1, והאינתיפאדה לא שינתה את התמונה מבחינה בסיסית.

במאמר שכבר הזכרתי לעיל מגלה נורמן פודהורץ פסימיות בקשר לכוונותיו של ממשל בוש, אבל הוא גם מגיע למסקנה שדעת הקהל האמריקנית יכולה לגבור על הכוונות האלה. אכן, בארצות-הברית קיימת תשתית עמוקה של אהדה ותמיכה בישראל, ואפשר לפנות אליה ולהפעילה, אם יפנו את תשומת לבם של דעת הקהל שמעשים מסוימים עלולים לסכן את קיומה של ישראל:

העם האמריקני אינו רוצה לסכן את ישראל במידה כזאת, וזוהי הסיבה שטובים הסיכויים שהם ימנעו מממשלתם לעשות זאת, בתנאי, כמובן, שייעשה מאמץ נמרץ להאיר את עיניו למשחק שהממשל משחק ולחוסר ההיגיון שבדיבוק שאחז בו וברעיונותיו ביחס לסכסוך הערבי-ישראלי.²⁵

שם.²⁵

הצדק כמובן עם פודהורף. לרוע המזל, קבוצות התמיכה היהודיות העיקריות באמריקה פועלות בלב ולב ובצורה לא-תכליתית, ואמצעי התקשורת ימשיכו להוות מכשול. דעתי האישית היא שישאל כבר הרחיקה לכת יתר על המידה בנטילת סיכונים, והדברים באים לידי ביטוי בוועידת השלום הנוכחית ובויתורים שכבר נעשו לטובת הפלשתינאים ואש"ף.

ה-New Republic ציין לאחרונה שמולם של הערבים הפלשתינאים כבר נתמזל, אף שאין לצפות שהם יודו בכך: "מכל האויבים-בכוח, דווקא הם – הפלשתינאים – הגיעו למצב של שוויון עם הישראלים".²⁶ והמאמר המשיך ופירט מה פירוש הדבר:

אם הגיעו הפלשתינאים למדריד – הם הגיעו לשם באדיבותן של שתי מדינות דמוקרטיות – אמריקה וישראל. אם הוועידה הזאת היתה תולדה של מלחמת המפרץ, הפלשתינאים והירדנים, לא היו צריכים להיות שם. הם צידדו בכיבוש כוויית, הם קנטרו את בוש ואת המערכה שניהל, והם חגגו את מצוקתה של ישראל תחת טיולי הסיקאד' העירקיים. הכל נסלח להם, והם זכו במושב ליד השולחן. ויצחק שמיר העלים עין כשהפלשתינאים תיאמו את מהלכיהם בגלוי עם יאסר ערפאת... הישראלים השלימו עם נאום פלשתינאי נפרד. לקראת סוף השבוע אפילו נטו להשלים עם הרעיון של הפרדת הפלשתינאים מן המשלחת הירדנית וניהול משא-ומתן ישראל-פ-לשתינאי נפרד. הפלשתינאים הוציאו מידי ישראל את האוטונומיה שנשללה מהם בפוליטיקה הערבית.

תהליך זה מזכיר את המימרה המיוחסת לבנג'מין פרנקלין: "מבצר ובתולה אינם מחזיקים מעמד זמן רב אחרי שהתחילו לשאת ולתת".

ישראל יכולה להתמודד עם איומים צבאיים, אך נראה שאין היא ערוכה למאבק על דעת הקהל; עדות לכך היא

כישלונה ביחסי הציבור והתדמית השטנית שאויביה הצליחו לשוות לה באמצעי התקשורת. תדמית שהיא היפוך גרוטסקי של המציאות. ישראל היא הגוליית הכל יכול במזרח התיכון, המדאק, המשפיל, קשה-העורף והאכזר.

מדיניות החוץ האמריקנית היתה מושפעת מאז ומתמיד ממלות הקסם האלה, אך מעולם לא כפי שהיא כיום. בוש ובייקר השתיתו את מדיניות החוץ של ארצות-הברית כלפי הסכסוך הישראלי-ערבי על סיסמאות ועל תפיסות שגויות שהומצאו על-ידי מי שמתכוונים להשמיד את ישראל. האוי-בים האלה למדו לדעת שאין ביכולתם להביס את ישראל בכוח הזרוע, ואין ביכולתם לזכות במאבק הדיפלומטי וביחסי הציבור בקריאה מפורשת להשמדתה של ישראל. אולם יש ביכולתם להשיג את היעדים האלה אם יאמצו לעצמם חזות של פשרה עם מדינת היהודים: אוטונומיה ביש"ע, כמבוא למדינת אש"ף, לצדה של ישראל. העירה כבר ג'ין קירקפטריק:

"הטקטיקה המרכזית של אש"ף היא לנצל את הזירה, את הכלים הדיפלומטיים, ובייחוד את יחסי הציבור, כדי לזכות בלגיטימציה, ואחר-כך לנצל את הלגיטימציה כדי לזכות בשטח."²⁷

ממשל בוש משתף פעולה בתהליך זה, והוא שמעמיד לרשות אויביה של ישראל את האמצעים הדיפלומטיים המשרתים את יעדיהם, שאין הם טורחים מדי להסתירם, והם היו ונותרו: הכחדתה של ישראל על-ידי גימודה ופירוקה מנכסיה האסטרטגיים. בנסיבות כאלה, הסיסמה "שטחים תמורת שלום" אינה אלא לשון סג'נהור בשפת הכזבים החדשה-נושנה של הדיפלומטיה.

יש להניח שאשמע אירוני אם אסיים את דברי באזהרה מפיו של וינסטון צ'רצ'יל, אבל דומני שהיא נוגעת לענייננו:

אבוי למנהיגים... המוותרים ליד שולחן הדיונים על מה שזכו החיילים במאה שדות-קרב עקובים מדם ■

²⁶שם.

²⁷"How the PLO Was Legitimized," *Commentary*, July 1989, p. 22.